

Bessere Bäume in Bundesrepublik?

Nederlandse en Duitse kwaliteitsomschrijving naast elkaar gelegd

Foto: Boomkwekerij Lappen

Er wordt veel gezegd en geschreven over de kwaliteit van laanbomen. Hoe dien je de kwaliteit van laanbomen in de aanvraag of aanbesteding te omschrijven? Welke kwaliteitsbeschrijving garandeert een goede boom en een probleemloze start van nieuwe aanplant? Bij het voeren van deze discussie wordt ook vaak gekeken naar onze oosterburen. Over het algemeen staat de kwaliteit van Duitse laanbomen hoog in aanzien. Komt dit overeen met de werkelijkheid? In dit artikel worden Nederlandse en Duitse kwaliteitsbeschrijvingen besproken en met elkaar vergeleken.

Auteur: Teije de Haan

Dit verhaal concentreert zich op laanbomen vanaf 12-14. Het is natuurlijk lastig om in zijn algemeenheid de Duitse en Nederlandse laanbomen met elkaar te vergelijken. Net zoals je binnen de Nederlandse kwekerijsector veel verschil in kwaliteit aantreft, zie je dat in Duitsland ook. Toch kan je in zijn algemeenheid wel iets over de verschillen tussen Duitse en Nederlandse laanbomen zeggen.

Jan Scholten, werkt nog enkele maanden voor de gemeente Den Haag en gaat bijna met pensioen. Hij heeft praktisch zijn hele carrière bomen ingekocht en kwam daarbij niet alleen bij Nederlandse maar ook bij Duitse laanboom-

kwekers: "Duitse laanboomkwekerijen hebben hun specialisatie al langer gericht op zwaardere bomen, en hebben op het vlak van grote bomen in het algemeen een voorsprong op Nederlandse kwekers. De bomen worden op ruimere afstanden gekweekt en hebben per individuele boom een solitair karakter."

Jan Mauritz, werkzaam bij Cyber Bomen & Beplanting, is onder andere betrokken bij de sortimentskeuze en aanplant van de bomen op de Floriade 2012 in Venlo. Hij komt regelmatig op Nederlandse en Duitse kwekerijen en is het helemaal eens met Jan Scholten: "Een groot verschil is ook dat de Duitse bomen vaak eerst op lengte

gekweekt worden en dat er daarna gewerkt wordt aan een evenwichtige kroon. Dat is een groot verschil, vooral met bomen die moeizaam een doorgaande stam vormen en dan toch goed toepasbaar zijn in de openbare ruimte".

Dit is zoals twee vakmensen met jarenlange ervaring kort de verschillen typeren tussen Nederlandse en Duitse laanbomen. Is dit verschil ook terug te vinden in de Nederlands en Duitse kwaliteitsbeschrijvingen? Ter vergelijking bespreek ik hierna kort een Nederlandse en een Duitse kwaliteitsbeschrijving.

kluitdiameter, de stam en snoei aan de orde. Bomen die geleverd worden zonder kluit, dienen een doorsnee te hebben van minimaal vijfmaal de stamomtrek. Een wortelgestel moet (vanzelfsprekend) vrij zijn van aantastingen en rare vergroeiingen. Voor laanbomen met kluit worden over de kluit enkele technische eisen beschreven. Tevens wordt opgesomd wat de minimale kluitdiameter bij een gegeven stamdikte is, en hoe vaak deze verplant dient te zijn. Zo is volgens deze lijst de kluitdiameter van een boom met een omtrek van 35-40 minimaal 90 cm. En van een boom van 18-20 cm omtrek is een minimale kluit van 55 cm doorsnee vereist. Deze vereiste minimale kluitdiameters zijn inderdaad zeer minimaal! De stam dient vanzelfsprekend vrij van beschadigingen te zijn, bij veredelde bomen dient ent of occulatie recht op de stam of onderstam te staan. Dat is allemaal redelijk voor de hand liggend. Opvallend is dat er ook concrete stamhoogtes

genoemd worden: een boom van 12-14 moet een stamhoogte hebben van 200 cm en een boom van 18-20 zelfs een takvrije van 250 cm! Vervolgens wordt vermeld dat deze eis niet geldt voor zwak groeiende bomen, wat veel ruimte laat voor discussie. Voor zuilvormen en solitaires geldt een maximale stamhoogte van 50cm. Over snoei wordt vermeld dat dit vakkundig dient te zijn gebeurd, dat snoeiwonden overgroeid moeten zijn, of met wondafdekmiddel ingesmeerd. Verder mogen snoeiwonden niet groter dan 4 vierkante centimeter zijn. Klikken moeten verwijderd zijn, en er mag geen concurrenttak voorkomen in de kroon. Zonnebrandgevoelige bomen moeten volgens deze omschrijving een beveerde stam hebben.

Paragraaf 1.8 beschrijft kort wat de eisen zijn voor een hoogstam met een doorgaande harttak. Deze eisen zijn echter weinig concreet en zeer algemeen. Bijvoorbeeld: de stam moet een goede dikte-/lengteverhouding hebben en stevig genoeg zijn om de kroon zelfstandig te dragen. De boom moet een doorgaande, rechte, voldoende vertakte en goed ontwikkelde harttak bezitten. De gesteltakken moeten regelmatig verdeeld zijn over de kroon. Maar ook: in de kroon moet de natuurlijke groei en het karakter van de soort of cultivar of gewenste vorm tot uitdrukking komen. De enige concrete en nameerbare eis die hier wordt benoemd is dat de dikte-/lengteverhouding van de boom maximaal 1:30 mag zijn. In paragraaf 1.9 worden kort leibomen, bolvormen, treurvormen en solitaire en zuilvormen vermeld. Deze worden hier buiten beschouwing gelaten.

In een tabel wordt bij een aantal verdelingen aangegeven welke onderstam nu precies problemen van onverenigbaarheid kan veroorzaken. Tegelijkertijd wordt in de tabel een advies gegeven op welke onderstam de bewuste verdeling bij voorkeur dient te staan. Wat precies de status van deze tabel binnen de kwaliteitsomschrijvingen is, wordt verder niet genoemd. Het lijkt meer een advies dan een concrete eis.

Hierna volgt in de 'kwaliteitsnormen en omschrijvingen van boomkwekerijproducten' een lange opsomming van vele plantensoorten van Abelia tot Wisteria, en van Abies tot Tsuga. Per soort worden de courante handelsmaten genoemd. Voor de laanbomen vanaf 12-14 gaat dit slechts tot 20-25 en wordt er vermeld dat deze drie keer verplant zijn. Hier worden per soort verder geen kwaliteitseisen beschreven of benoemd. Laanbomen groter dan 20-25 komen hier niet aan bod.

 Nederlandse kwaliteitsbeschrijving.

 In Nederland wordt in aanvragen en bestekken voor de kwaliteitsbeschrijving van bomen vaak verwezen naar de 'kwaliteitsnormen en omschrijvingen van boomkwekerijproducten', opgesteld door de Raad voor de Boomkwekerij. De meest recente uitgave dateert van oktober 2009. Dit boekwerk bestaat uit een kort algemeen deel, en een uitgebreide opsomming van planten.

In het algemene deel gaat een klein deel (paragraaf 1.7) over laanbomen vanaf 12-14. Hierin komen vervolgens het wortelgestel, de kluit, de

 Duitse kwaliteitsomschrijving

In Duitsland wordt bij aanvragen en aanbestedingen veel gebruik gemaakt van de 'Gütebestimmungen für Baumschulpflanzen' van de Forschungsgesellschaft Landschaftsentwicklung Landschaftsbau e.V. (F.L.L.).

In dit boek worden de kwaliteiten alleen in algemene zin besproken. Er is geen grote opsomming van plantensoorten met de bijbehorende gebruikte handelsmaten.

In hoofdstuk 1 worden algemene kwaliteitsomschrijvingen gegeven die gelden voor alle pro-

ductgroepen. Dit gaat bijvoorbeeld over wat er op het etiket hoort te staan, dat planten niet ziek of beschadigd mogen zijn en wat wordt verstaan onder adequate verplanting en de juiste plantafstand in de kwekerij. Opvallend is dat er geen concrete nameerbare eisen worden genoemd. Dit is natuurlijk niet mogelijk omdat dit algemene deel over zowel rozen, heesters, struiken, rhodo's en laanbomen gaat. Maar bijvoorbeeld bij de plantafstanden zou dit in het geval van laanbomen veel discussie kunnen voorkomen. Een klein paragraafje in het algemene deel is wel typisch: 1.9 meldt dat Solitairplanten 'Einzelexemplare' zijn, die karakteristiek en soortspecifiek van voorkomen zijn en op de daartoe benodigde plantafstand zijn gekweekt. Dit is op zich een algemene en weinig concrete beschrijving, maar wel heel typerend voor het verschil in de Duitse en Nederlandse benadering.

In de hoofdstukken 2 tot en met 9 worden verschillende productgroepen apart besproken, zoals heesters, struiken, rozen enzovoort. Hoofdstuk 2 gaat over loofhout, maar binnen dit verhaal is alleen paragraaf 2.3 van toepassing want dat gaat specifiek over hoogstammen. Deze paragraaf over hoogstammen is weer onderverdeeld in twee keer verplante hoogstammen, drie keer verplante hoogstammen, vier keer en vaker verplante solitairhoogstammen, 'Alleebäume', bol- en treurvormen, en als laatste snoeivormen. Bol-, treur-, en snoeivormen worden hier verder buiten beschouwing gelaten. Er wordt over hoogstammen in het algemeen gezegd dat deze een schadevrije stam moeten hebben met een bij de soort passende doorgaande stam. En de doorgaande spil mag enkel in eenjarig hout teruggesnoeid worden. Van de twee keer verplante hoogstammen (8-10-

Het grote verschil zit in plantafstanden en verplantingen die in de Duitse kwaliteitsomschrijvingen met nadruk worden genoemd

12) wordt vermeld dat de stamhoogte minstens 180 cm moet zijn.

De drie keer verplante hoogstammen (12-14 tot 20-25) hebben een stamhoogte van minimaal 200 cm. Bij deze bomen moet reeds een soortspecifieke en regelmatige kroonopbouw aanwezig zijn. Bomen tot 18 cm omtrek moeten ten laatste in het laatste groeiseizoen gesnoeid zijn. Bomen dikker dan 18 cm moeten ten laatste in

Foto: Boomkwekerij Lappen

het voorlaatste groeiseizoen gesnoeid zijn. Met andere woorden: een drie keer verplante hoogstam waar duidelijk de laatste twee jaar niet in is gesnoeid, is onacceptabel.

Bij Duitse hoogstam is het zeker dat de boom goed verplant is en op ruime plantafstanden heeft gestaan

Voor de solitairhoogstammen van vier keer en vaker verplant wordt vermeld dat ook de kroonbreedte en de totale boomhoogte aangeduid moet worden. Er wordt aangegeven in welke klassen dat dient te gebeuren. Nadere omschrijvingen zoals stamhoogte worden voor vier keer of vaker verplante bomen niet gegeven.

'Alleebäume', ofwel hoogstammen voor langs verkeerswegen, worden apart beschreven. Er wordt in Duitsland dus onderscheid gemaakt tussen gewone hoogstammen en hoogstammen voor langs verkeerswegen. Hoogstammen voor langs verkeerswegen zijn hoger opgesnoeid (tot 20-25 minstens 220 cm, vanaf 25-30 minstens 250 cm). Deze bomen moeten een rechte doorgaande spil hebben en alleen dunne zijtakken, zodat ze op de uiteindelijke plantplaats zonder problemen verder opgesnoeid kunnen worden. Voor alle hoogstammen geldt dat ze niet langer dan vier jaar 'vast mogen staan', telkens wordt expliciet vermeld dat er alleen met planten verder gekweekt mag worden die steeds uiterlijk na vier groeiseizoenen verplant zijn.

De beide kwaliteitsbeschrijvingen vergeleken.

Beide kwaliteitsomschrijvingen zijn verschillend van opzet.

De opzet van de Nederlandse kwaliteitsbeschrijving is enigszins rommelig: er ontbreekt een heldere opzet en structuur. Er is een poging gedaan om een veelomvattende omschrijving te maken. Zo wordt bijvoorbeeld genoemd dat er geen concurrenttak mag voorkomen in de kroon. In dat opzicht wordt er meer benoemd dan in de Duitse kwaliteitsbeschrijving, zonder dat er echter veel concrete meetbare eisen worden omschreven. Er wordt daarbij geen onderscheid gemaakt tussen drie keer verplant, vier keer verplante of vaker verplante bomen. Voor bomen groter dan 20-25 wordt geen aparte beschrijving gegeven. De minimale kluitdiameter per boomonttrek is een eis die wel concreet worden beschreven. Deze eisen zijn

echter zo gering dat ze als eis naar mijn mening geheel zinloos zijn.

In de Duitse kwaliteitsbeschrijving zit een logische opbouw en structuur. Hoogstammen worden opgedeeld aan de hand van de aantal keer dat ze verplant zijn. Maar vervolgens wordt er per kwaliteit eigenlijk verrassend weinig concreet besproken. Een duidelijk opvallend verschil is de nadruk op plantafstanden (zonder concrete plantafstanden te noemen) en het verplanten. Over het verplanten wordt concreet gezegd dat dit uiterlijk na vier jaar dient te gebeuren. Verder worden hoogstammen voor langs straten apart benoemd (Alleebäume). Hiervoor gelden specifiekere eisen dan voor 'gewone' hoogstammen. Van grotere bomen wordt verlangd dat niet alleen de stamdikte wordt vermeld, maar ook het aantal keer dat de boom verplant is, de breedte van de kroon en de totale hoogte van de boom.

De Duitse kwaliteitsbeschrijving geeft net zo weinig garantie op een goede boom als de Nederlandse

Concluderend kan gezegd worden dat beide kwaliteitsbeschrijvingen verrassend genoeg niet erg concreet worden in het omschrijven van de kwaliteit. Het grote verschil zit in plantafstanden en verplantingen die in de Duitse kwaliteitsomschrijvingen met nadruk worden genoemd. Als je op de kwaliteitsomschrijvingen afgaat, kan je met de aanschaf van een Duitse hoogstam er zeker van zijn dat de boom goed verplant is en op ruime plantafstanden heeft gestaan. Voor de rest biedt de Duitse kwaliteitsbeschrijving net zo veel garantie, of beter gezegd net zo weinig garantie, op een goede boom als de Nederlandse kwaliteitsomschrijving.

Wordt vervolgd in Boomzorg 2 2011, waarin ik inga op de praktische werkwijze van kwekers in Duitsland.

Teije de Haan is werkzaam bij Boomkwekerij Lappen in Nettetal, Duitsland.